

Издање научне грађе

Разна фолклорна грађа из Баваништа

Ана Вранић

У овом прилогу доноси се различита грађа коју је за фолклорни пројекат, израђен у оквиру предмета Народна књижевност на Филолошком факултету у Београду, забележила Ана Вранић, студенткиња Српске књижевности с општом књижевношћу. Ана Вранић је интервјуисала три саговорнице родом из Баваништа (општина Ковин): своје две рођаке, Невену Вранић (1937) и Милку Радић (1927) и пријатељицу Ђурђевку Станимиров (1925). Саговорнице су пре снимања упознате с темом фолклорног пројекта и замољене су неколико дана пре доласка истраживача да се припреме. Саговорнице су казивале живо и спонтано о различитим фолклорним темама: бајању, вилама (М. Радић), лазарицама, додолама, предсказивању суђеника, обичајима приликом усељења у нову кућу, необичном кротиоцу паса (Ђ. Станимиров), малим људима – ђаволима, врачању, другању и љуљању на Белу недељу и игри шапца-лапца (Н. Вранић). Збирка је снимљена 24. фебруара 2008. године дигиталном камером, а видео снимак, транскрипт и протокол чувају се на Филолошком факултету у Београду.

Кључне речи: теренско истраживање фолклора, Баваниште, народна предања, народна веровања, бајања, народни обичаји, народне игре

О бајању

М.Р.: Мој отац је умео да баје бајалицу за крупу. Ондак се тако звала деца, које дете је балило. И ондак он, има нека трава, извади из бунара воду и над ведром дете метнеш и ондак он то баје, али ја не знам шта говори, јер не сме да се каже. Кад се дете роди и крсти, онда се каже, јер кад се венчаје. Ето онда, онда се каже то, та бајалица и онда која млада отидне пред олтаром, она то у себи говори и то онда значи да је то лек неки.

А.В.: *Значи да је она то примила?*

М.Р.: Да! Да! Да! Е, тако. И онда да би се примила та бајалица, и там три пута доводу то дете.

А.В.: *А како неко може да има ту моћ да ту бајалицу има?*

М.Р.: Па, ето то. Зато што пред олтаром. Као кад се венчаш пред олтаром да онда имаш ту моћ. Е, та бајалица тако иде. Ето тако сам... А мој отац ни се венчо у цркву него кад је крстио, његова је кума то примила, ту бајалицу му као кад се дете крсти около. Е, то му онда. Да! Ето, то.

Милка Радић

Милка Радић

О сусретима с вилама

М.Р.: Може друга? Е сад, имала сам брата у Делиблато. Не рођеног. Ја немам рођеног брата, [него] од тетке, и он је живео у Делиблато, а станово је код тетке, учио је за ковача у Гај. Е, сад бицикли... То је ретко ондак имало. Купи му тетка и он путује из Делиблата за Гај и онда кад је стиго – ја не знам, ја стварно не знам тај пут, неко дрво има и он је одједаред чуо неку музику. Он се уплаши и стане. Свуда кукурузи, јесен, како је било, не знам. Главно, и он каже, види шес у бело вила око тог дрвета играју, а једна је била у лихт плаво и он је стао. И она је говорила, није прешла код њега. Говорила је, каже: „Што си видо, никоме не смеш да кажеш, да л’ за годину или две. Ако кажеш, умрећеш.“ Он никоме, он је отишо. И каже: „Продужи пут. Што си видо – ниси видо, што си чуо – ниси чуо.“ Кад је он отишо код тетке, она није имала деце, живела сама. И он сав убијен и болестан и збуњен и никоме није тео... Кад је прошло две године, онда је казо тетке, ондак је казо мајстору, и код моји је долазио, код мог оца, и код нас он је причо. Е, сад...

А.В.: *А јесу му веровали кад је то причао?*

М.Р.: Па, они су му веровали. Они су стварно били момци искрени. Остали су мали без оца. Један је учио, оде у Баваниште, колар је био, код Ичкови, и ондак је код нас стално, туна. А он је био у Гај код тетке. А ту њи стрељали после Швабе.

А.В.: *А јер их је видео увече или...?*

М.Р.: Преко ноћи. Преко ноћи. Кад се враћо. Е, сад колко је било сати ноћу, не знам. И то ми је причала ова Керицина баба да је и она видла виле кад је била млада, млада. Не мене, свима. Возили су жито, она и човек. Е сад, рано то се иде, рано, рано. На делиблатски пут, валда је било. И она каже, идеду, и коњи стали одједаред. И они чују да нешто хуји. Кад су видле, каже, летеле су. Они окрену кола и натраг. Нису смели да идеду до њиве. Ето то знам, али друго ја не знам, стварно не знам.

А.В.: *Добро, добро, хвала Вам.*

М.Р.: Кажем, мој отац, он то није верово. Једаред нам неки деда причо, а то је причо ко зна кад, да како се небо отворило кад је он ту био. А мој отац каже: „Па, слушате га? Дилеја.“ А ми деца једва чекамо. А мој отац каже: „Немојте да слушате, лаже, то није истина.“ Они нису веровали. А баба Вука, свекрва... Баш! Она није веровала, па ни у шта. Од ништа. Ето!

Милка Радић

О лазарицама и додолама

Ђ.С.: Лазарице! Чекај, то знаш и ти. То су лазарице ове што идеду на Светог Лазара да певаду. Што носу врбе. Ето то су лазарице.

А.В.: *А шта оне раде?*

Ђ.С.: А што раду? То је, како ћу да ти кажем, не могу сад да ти објасним... Зато што је Исус Христос кад је пострадао, он је на Велику суботу подиго из мртви, из сандука, не из сандука, из земље његовог колегу, друга и онда кад је улазио у Витлајем – то све имаш у Свето писмо. Кад је улазио у Витлајем, народ га је толико дочеко са вољом да су скидали хаљине и бацали, а код краја града нашо је... Био је један магарац спремљен. То је све одозгор, с неба спремљено, знаш. И овај, он је... На тог магарца га ови, његови ученици подигли. Он је ишо с тим магарцом. А народ је ондак бацо гранчице да не иде по земљи него по одеда и по те гранчице. Ето, то су лазарице. То је симбол тога Христа. А биле су некад, кад сам ја била као дете, па сад не знам да ти кажем, да л' шест-седам година... Колко сам запамтила, пет-шест година... Кад нема много кише, ондак су биле додоле.

А.В.: *А оне су играле, јел тако?*

Ђ.С.: Не! Ишле су улицом и певале. И ондак, сваки донесе мало воде, па им бациш и изнесеш им... То су све били ови сироти Цигани, Циганке. Е сад, то ја не смем да вам објасним тачно, ја мислим да је требала да буде и једна да је у другом стању. Ал' то да л' је, то ја не знам да вам кажем.

Ђурђевка Станимиров

Ђурђевка Станимиров

О предсказању суђеника

А.В.: *Добро, добро. А хтела сам да Вас питам како се сања суђеник?*

Ђ.С.: Знате како, то сам слушала од деда Мила. Каже, кад изиђе месец, а сад да вам ја кажем не знам да л' је кад је месец млад ил кад је пун месец, није то мене интересовало тако. Каже, седнеш кад видиш месец да излази. Чим га видиш, одма се онако треснеш и седнеш и ћутиш и слушаш, и које име чујеш, то ти, каже, суђеник. Он ми то тврдио. Он се три пута женио и каже да је то покушаво и увек је чуо име женино. Е сад, да л' је то озбиљно ил' није, јел он изводио, ја то не смем да вам кажем. Главно, он је то причо шта је њему, ето.

Ђурђевка Станимиров

Обичаји приликом градње и усељавања у нову кућу

А.В.: *Добро, хтела сам још да Вас питам, кад се гради кућа, шта се оно баџи да у кући иде добро све?*

Ђ.С.: Е па, баџиш овај, метнеш мало вина у једну ћошку и парче леба и неки динар.

А.В.: *А то се стави кад се у кућу усели или не?*

Ђ.С.: Е, то се мећало – онда, некад, сад то више не поштује се – чим се гради, а кад оћеш да се уселиш у кућу, то је прво. Прва ствар се унесе... То сам и ја радила. Овај, прва ствар се унесе мало леба, мало соли и мало новца. Е тај лебац, после то прође, треба да стоји неколко дана, са новцом нешто купиш у кућу, а со потрошиш у кућу опет и ето, то је то.

Ђурђевка Станимиров

О необичном кротиоцу паса

А.В.: [...] Мога девера у Омољицу. Он је мого, каж, да је какав кер опасан, он је мого да отидне да га узме и да га однесе и да га метне на сто код газде. Тај после кер, каже, више није ни за шта. И сад, и то не смем да вам кажем... Опет да лајеш у поноћ на месец... *(Исто?)* Да, и, каже, можеш да отиднеш код каквог кера оћеш да... Али сад после више, каже, то после више то није... Е, сад јел' то стварно истина... То је истина. То је он причо. Тај мој девер, не знам колко пута, каже, опкладио на једну свадбу са кума. А домаћин је, каже, имо страшно пцето. Пре су се те чувале овце. Па, за вукове су држали те, ове, курјачке кере. То су биле јаке, и каже, овај газда, кум, као што је био, венчо младенце, није у то верово. И он отидне, каже, и доведе оног кера газди и каже: „Газда, можеш одма да га баџиш.“ Узео кера и довео код кума пред сто. Е сад, да л' је то стварно... То је стварно он, ја мислим, причо да је њему, да л' је то урадио ил није, он је причао да јесте.

Ђурђевка Станимиров

О малим људима – ђаволима

А.В.: *Сад ћеш да ми причаш за тог ђавола што си причала за Круниће.*

Н.В.: Па, шта да кажем, баба ми... То сам од бабе чула. Е, па ајде да причам. Чула сам од моје бабе да туна преко пута код њи у комшилук

једна жена, имали су једног малог човека и тај човек, то су га назвали да је ђаво. И комшинка ишла рано зајтра у двориште и дете, ко да плаче дете. И она – шта то плаче код Крунићи, и она се препела на зид, кад тамо, каже, мали човек и стално иде за том женом, и виче, каже: „Ја сам гладан, дај ми да јем.“ Каже, „иди унутра, сад ћу“, каже, „да ти донесем да јеш“. „Немој да вичеш, да буниш комшилук.“ И толико. И то се толико причало после по селу да има на више места ти мали људи и да су то ђаволи и да се ти људи обогатили, а неко после каже, кад прође неко време, да ти људи после пропадну и да нема ништа. Мислим, да им се и потомство, и свашта им се издешава, ти што су држали тог, тако названог као да је ђаво. Е сад, шта ја знам. Тако се то причало, то је моја баба причала, то је било пре сто и колко година.

А.В.: *То су људи у ствари држали да би њима ишло боље у кући?*

Н.В.: Да њима иде напредак у кући док је то у њиној кући. Кад то ишчезне, ондак они почне да пропадају, да их, да нестаје, мислим, и поколење и све.

А.В.: *А тако значи има једна породица којој су, њима су дали чак шпицнаме Ђаволови зато што су мислили...*

Н.В.: Јесте, зато што су и они, причало се да и они имаду то, и тако назвали Ђаволови. Презиме као Ђаволови.

Невена Вранић

Невена Вранић

О врачању

А.В.: *А хтела сам да те питам за оне жене што вражају на раскрсницу, шта оне раде?*

Н.В.: Е, то сам исто... Прича се тако, и баба ми причала да жене узјашу или метлу или тамо оне шта направу, ја не знам. И оне идеду по улицама и на раскрсницу замотаду црвено плетиво, косу ил шта ја знам шта и ондак баци. Туна зна да има у комшилук кога она мрзи и с ким не говори и с ким је у свађи и ондак тај зна да у то време иде, кре-не по хлеб и да ће да наиђе на то. И тај кад наиђе на то и нагази, увек мора нешто да му се деси, неко зло. Нешто се деси да тај човек ето ил жена, ко био, на кога насумњала. А то она иде ноћу, дванаест сати кад дође, каже, узјаши метлу ил шта друго ту, шта се, и ондак тако иде ди она оће, мислим, ди њојзи одговара. Али главно да је раскрсница, тако ћошка, па да је унакрс.

Невена Вранић

О другању и љуљању на Белу недељу и игри шапца-лапца

А.В.: *Хтела сам да те питам за оно другање што си ми причала.*

Н.В.: Е сад, то каже, то је Бела недеља. То је, онда се пре тако састајали момак и девојка, друкше није било да се састају него да се другају. И то је било и на ћошку тамо код моји и било је јако велика чесма и ту је било велико дрво, и ту се скупу момци и девојке и онда венац исплете велики и ондак момак с једне стране, девојка с друге и онда тако кроз тај венац провуку главу и пољубе се и разменеду јаја. И онда има неки мало бећараст, па мало дуже провуче главу да би мало дужи пољубац био, па се ондак смеју, па тапшу, шапу и тако ето то им је био скуп.

А.В.: *Е па добро. Хвала ти, бабо.*

Н.В.: То за Белу недељу исто тако љуљашка, девојке се скупу. Пре девојке тако имале кецеље и онда два младића имаду конопац, држу. И ондак заљуљаду и повуку јој кецељу нагоре и који јој повуче кецељу, као тај је симпатише и тај, њему се свиђа, и то.

А.В.: *На тај начин јој је показао...*

Н.В.: Ето, и то ми све моја баба причала. То је све било пре кад није било тако упознавање ко сад, него то. И оно исто што су шапца-лапца, што су играли они младићи и девојке.

А.В.: *А како то, шта се ради?*

Н.В.: Е па, то се скупи опет друштво, па пар – момак и девојка и ондак стане један момак испред и виче, овако руком [диге обе руке увис], виче: „Шапца-лапца, ко ће бити мој пар?“ И онда се они сви раз-

бегну и он трчи за њима. И на коју девојку има пик, која му се свиђа, он толико трчи док је не стигне да она би била његов пар. Ондак онај други, кад је увати, ондак је он с њом пар. Онда тај што остане сам опет тапше и тај ондак трчи и све тако. То им је била игра и то... Тако долазили.

А.В.: *Он је тако показао која му се девојка свиђала.*

Н.В.: И он тако показао која му се свиђа, коју симпатише, ту се упознавали и ето тако је било пре.

Невена Вранић

Various Folklore Material from Bavanište (Serbia)

Ana Vranić

Summary

Ana Vranić collected various folklore material from Bavanište (South Banat, Serbia) in February 24th 2008. Three interlocutors were interviewed and different folklore themes were discussed. Milka Radić (1927) narrated about charming and fairies (vila, a female spirit), Djurdjevka Stanimirov (1925) told about rituals performed on St. Lazarus Day and dodola's performance; about love charms; traditional practices concerning building a house or moving into a new home, and an unusual dog tamer. Nevena Vranić (1937) gave an account of little people – devils, charming practices, as well as traditional carnival customs performed on Bela Nedelja (Shrove-tide).

Keywords: folklore fieldwork, Bavanište (Serbia), folk legends, folk beliefs, charming, folk traditions, folk games

Ана Вранић

Примљено: 1. 11. 2018.

Прихваћено: 15. 11. 2018.